

NINA Rapport 361

Folks kjennskap og holdninger til Hølaløkka

– et pilotprosjekt i restaureringen av Alnaelva, Oslo kommune

Jon Museth
Dagmar Hagen
Olve Krange
Egil Bendiksen

LAGSPILL

ENTUSIASME

INTEGRITET

KVALITET

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en ny, elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Norsk institutt for naturforskning

Folks kjennskap og holdninger til Hølaløkka

– et pilotprosjekt i restaureringen av
Alnaelva, Oslo kommune

Jon Museth
Dagmar Hagen
Olve Krange
Egil Bendiksen

Museth, J, Hagen, D., Krange, O & Bendiksen, E. 2008. Folks kjennskap og holdninger til "Hølaløkka" – et pilotprosjekt i restaureringen av Alnaelva, Oslo kommune - NINA Rapport 361. 32 s

Lillehammer, april 2008

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-1925-9

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

REDAKSJON

Jon Museth

KVALITETSSIKRET AV

Odd Inge Vistad

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningssjef Børre K. Dervo (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)

Oslo kommune, Friluftsetaten

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER

Inger Helen Kjerkreit og Runar Ovesen

FORSIDEBILDE

Jon Museth

NØKKEWORD

Elv, restaurering, rehabilitering, spørreundersøkelse, holdninger, preferanser, forventninger Alna, Groruddalen, Oslo kommune

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

7485 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 73 80 14 01

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 22 60 04 24

NINA Tromsø

Polarmiljøsentret
9296 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00
Telefaks: 77 75 04 01

NINA Lillehammer

Fakkelgården
2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00
Telefaks: 61 22 22 15

www.nina.no

Sammendrag

Museth, J., Hagen, D., Krange, O. & Bendiksen, E. 2008. Folks kjennskap og holdninger til "Hølaløkka" – et pilotprosjekt i restaureringen av Alnaelva, Oslo kommune - NINA Rapport 361. 32 s.

I denne rapporten ser vi nærmere på folks kjennskap til og holdninger til det rehabiliterte området "Hølaløkka" langs Alna i Groruddalen. Dataene som brukes er fra to spørreundersøkelser (per telefon) som ble gjennomført i oktober 2005 og oktober 2007.

Høsten 2004 ble Hølaløkka offisielt åpnet, og dette har vært et pilotprosjekt i de ambisiøse planene Oslo kommune har for restaureringen av Alna. Tidligere lå Alna i rør gjennom Hølaløkka, men i dag består området av en gjenåpnet, smal bekk med tilrettelagt gangveg på den ene siden og opprinnelig lauvskog på den andre. Bekken leder ut i en kunstig anlagt dam og vannet ledes videre gjennom et overløp til et kunstig anlagt våtmarksområde og rensepark.

Til tross for at Hølaløkka i flere tiår har ligget relativt gjemt og vanskelig tilgjengelig, inneklemt blant trafikkerte veger og næringsbygg, er det mange som kjenner til området og har besøkt det (60 % av de spurte). Folk har ei mening om Hølaløkka, og viser et engasjement omkring prosjektet og de tiltakene som er gjennomført. De fleste er positive, noen er negative og svært få er likegyldige - både om vannkvaliteten og vegetasjonen i det rehabiliterte området.

Folks syn på **vannkvaliteten** var på den negative enden av skalaen både i 2005 og 2007, og det var ingen signifikant forskjell mellom de to tidspunktene. Det er likevel noe forskjell på de to årene, med at færre var misfornøyde og noen flere var likegyldige i 2007. Dette kan skyldes at vannkvaliteten har blitt noe bedre, men kan også skyldes en viss tilvenning. Alna har ligget i rør gjennom Hølaløkka og på andre strekninger og har derfor delvis vært gjemt – og kanskje glemt – av mange. Et av hovedmålene med restaureringen av Alna er å forbedre elvas selvrensende kapasitet. På Hølaløkka er det blant annet anlagt en kunstig våtmark som skal bidra til selvrensing. Vannkvaliteten på den åpne elvestrekningen så ut til å være den viktigste årsaken til misnøye blant de spurte. Tidvis har det vært store oppblomstringer av gulgrønn algen *Tribonema* i dammen og bekken, og dette var særlig omfattende like i forkant av spørreundersøkelsen som ble gjennomført i 2005.

De spurte var gjennomgående mer fornøyd med **vegetasjonen** i det rehabiliterte området enn med vannkvaliteten, med en generell positiv oppfatning både i 2005 og 2007. Selv om det overordna inntrykket ikke har endret seg mellom de to undersøkelsene, ser fordelingen av svarene ut til å ha endret seg noe. Litt færre er misfornøyde og flere stiller seg nøytrale til vegetasjonen i 2007 enn i 2005 – og dette er samme tendens som ble registrert for vannkvaliteten. Det er imidlertid viktig å påpeke at hele skalaen – fra svært misfornøyd til svært fornøyd – ble benyttet begge årene. Meningene er med andre ord delte, og dette skyldes nok at folk har ulike preferanser og forventninger. Mens noen ønsker seg en velskjøttet park i nærområdet ønsker andre seg kanskje et område med mest mulig naturlig vegetasjon og intakt natur.

Det folk i hovedsak var misfornøyde med var for en stor del knyttet opp mot at området var for vilt/ustelt, og det var en klart økende andel som oppga at mangel på stell/skjøtsel av vegetasjonen var en viktig grunn til misnøye (fra 8 % i 2005 til 32 % i 2007). Det ser ut til at man står overfor en motsetning mellom forventninger om en skjøttet park (kort tidsperspektiv) og bevaring av biologisk mangfold og forbedring av vannkvalitet i et lang tids perspektiv.

Hølaløkkaprojektet i Alna markerte starten på et langsiktig og mye større prosjekt som blant annet har som målsetting å gjenåpne Alna fra kilden til utløp innen 2020. Dette innebærer gjenåpning av mer enn 15 km elv. Åpningen av Hølaløkka i 2004 markerte derfor en start på restaureringen – ikke en avslutning av prosjektet. Bortsett fra en begrenset utplanting av ville sumplanter har det vært en uttalt målsetting at den naturlige vegetasjonen skal etablere seg naturlig og at vannkvaliteten gradvis skal forbedres ved at elvas selvrensende kapasitet forbed-

res. Vi har å gjøre med et langsiktig prosjekt – der naturlig gjenvekst og naturlige prosesser er sentrale komponenter. I og med at restaureringen av Alna har et langsiktig perspektiv er det derfor viktig å ha i bakhodet at folks holdninger til dette prosjektet trolig også vil endre seg i takt med utviklingen i området. Forhåpentligvis vil kunnskap om folks holdninger til prosjektet på Hølaløkka i en tidlig fase kunne gi viktige innspill til Oslo kommune når målsettinger og planer for den videre utviklingen av Alnaelva og nye prosjekter skal formuleres og formidles.

Det er mye som tyder på at folk er positive til Oslo kommunes satsing på restaurering av Alna. Av de spurte som kjente til planene om å gjenåpne Leirfossen rett ovenfor Hølaløkka uttrykte 80 % at de var positive til disse planene, og i overkant av 70 % uttrykte at de var positive til at Oslo kommune prioriterte typen tiltak som rehabilitering av Hølaløkka i området der de bor.

Forfattere:

- Jon Museth, NINA Lillehammer, Fakkalgården, 2624 Lillehammer, jon.museth@nina.no
- Dagmar Hagen, NINA, 7485 Trondheim
- Olve Krange & Egil Bendiksen, NINA Solo, Gaustadalléen 21, 0349 Oslo

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	5
Forord	6
1 Innledning	7
1.1 Bakgrunn.....	7
1.2 Mål og innhold.....	8
2 Områdebeskrivelse	9
3 Metode og utvalg	13
4 Resultater	15
4.1 Folks kjennskap til og bruk av området.....	15
4.2 Folks syn på det rehabiliterte området.....	18
4.3 Tilrettelegging.....	21
4.4 Overordnet mål med rehabiliteringsprosjektet.....	23
4.5 Kunnskap og holdninger til videre planer i Alna.....	23
4.6 Kommunens prioriteringer.....	24
5 Diskusjon	25
5.1 Kjennskap til området og prosjektet.....	25
5.2 Det handler mye om forventninger.....	25
5.2.1 Vann og vegetasjon.....	26
5.2.2 Vedlikehold og tilrettelegging.....	27
5.3 Tidsperspektiv og økologiske prosesser.....	27
5.4 Hvordan ta med erfaringene fra Høllaløkka i det videre arbeidet langs Alna?.....	28
6 Referanser	29

Forord

Hølaløkka har vært et pilotprosjekt i Oslo kommunes ambisiøse planer om restaurering av Alna gjennom Groruddalen. I denne undersøkelsen har vi studert befolkningens kjennskap til Hølaløkkaprojektet, deres holdninger og preferanser.

Undersøkelsen er gjennomført med støtte fra Oslo kommune og Norges Forskningsråd gjennom prosjektene "Down by the Riverside" og "Restaureringsøkologi som forvaltningsverktøy" i det strategisk instituttprogrammet "Research tools for management of biodiversity to meet the 2010 objectives (REMA 2010).

En spesiell takk rettes til Inger Helen Kjerkreit ved Friluftsetaten i Oslo kommune for å ha bidratt til gjennomføringen av prosjektet:

Lillehammer, april 2008

Jon Museth

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Alnaelva står sentralt i de ambisiøse planene som nå foreligger for utviklingen av Groruddalen og sees som en viktig ressurs i dette arbeidet. Oslo kommune har som mål å forbedre vannkvaliteten og bevare biologisk mangfold. Samtidig vil man skape nye og sikre eksisterende rekreasjonsområder (Bendiksen & Bakkestuen 2000, Pedersen 2000, Bendiksen 2003, <http://www.vann-og-avlopsetaten.oslo.kommune.no/>, Nordeide 2005). Elva renner gjennom områder med stor befolkningstetthet og er i dag en av de mest forurensede elvene i Oslo, selv om det har vært en radikal bedring gjennom de siste tiårene. Forurensingskildene er hovedsakelig industri (inkludert gamle fyllinger) og utette avløpsledninger (Nordeide 2005). Oslo kommune har lagt fram en ambisiøs og omfattende plan for restaurering av elva og vegetasjonsbeltet langs Alna. I 2004 ble det første del av elveåpningen gjennomført og restaureringsprosjektet Hølaløkka ble offisielt åpnet. I tillegg til å gjenåpne elva er det anlagt en dam, et våtmarksområde som skal øke vannets selvrensende kapasitet og et anlegg på land som både består av opprinnelig edellauvskog og et nyetablert parklignende grøntområde.

Restaurering og rehabilitering av elver i byer og tett befolkede områder er et miljøtiltak som brukes stadig oftere i mange europeiske land (De Waal m.fl. 1998; Shields m.fl. 2003; Eden & Tunstall, 2006). Det er økt politisk vilje til å restaurere elve- og bekkestrekninger som tidligere har vært lagt i rør, kanalisert eller på andre måter påvirket av menneskelige inngrep. Målet med prosjektene er ofte å tilbakeføre vassdragsnaturen til noe som ligner en opprinnelig tilstand, eller å gjenskape grønne lunger og rekreasjonsområder. Slike restaureringsprosjekter kan ha flere ulike målsettinger og involverer derfor oftest en rekke ulike interesser og interessegrupper. Bevaring av biologisk mangfold, hydrologi og vannkvalitet blir ofte tillagt størst vekt i slike prosjekter (f. eks. Muhar m.fl. 1995; Jungwirth m.fl. 2002). Nå er det en økende forståelse for at restaureringsprosjekter, for å lykkes, må inkludere sosiale og politiske aspekter, aller helst i en tidlig fase. Spesielt tydelig er dette ved restaurering i urbane områder (Eden & Tunstall 2006; Findlay & Taylor 2006; Teal & Peterson 2005). Elver og grønne korridorer er viktige rekreasjonsarenaer og estetiske elementer i landskapet, og at de har stor betydning for befolkningenes opplevde livskvalitet (Eden 2000; Perrow & Davy 2002; Palmer m.fl. 2005). Derfor må det legges vekt på publikums holdninger og forventninger når målene for urbane restaureringsprosjekter skal formuleres.

I Norge er naturrestaurering et forholdsvis nytt, men i økende grad aktuelt virkemiddel i forvaltning av vassdragene (Nordeide 2005; Eie m.fl. 2007). Konkrete målformuleringer og praktisk planlegging for de enkelte restaureringsprosjektene er som regel gjennomført av offentlig forvaltning. Men det er ikke bare myndighetsorganer som er aktører i dette feltet. Ulike brukergrupper kan ha andre mål, forventninger og holdninger til konkrete tiltak. I enkelte tilfeller kan det oppstå motsetninger mellom ulike mål og forventninger og mellom ulike brukergrupper, f. eks. mellom en målsetting om å bevare biologisk mangfold og å skape attraktive rekreasjonsområder. I Norge er det begrenset erfaring med bruken av restaurerte naturområder. Trolig representerer restaurering noe nytt og fremmedartet for store deler av befolkningen som bor i nærområdet til slike prosjekter. Slikt kan være med på å forme den mottagelsen det enkelte prosjektet får lokalt.

Hølaløkkaprojektet i Alna markerte starten på et langsiktig og mye større prosjekt som blant annet har som målsetting å gjenåpne Alna fra kilden til utløp innen 2020. Dette innebærer gjenåpning av mer enn 15 km elv. Åpningen av Hølaløkka i 2004 markerte derfor en start på restaureringen – ikke en avslutning av prosjektet. Bortsett fra en begrenset utplanting av ville sumpplanter har det vært en uttalt målsetting at den naturlige vegetasjonen skal etablere seg naturlig og at vannkvaliteten gradvis skal forbedres ved at elvas selvrensende kapasitet forbedres. Vi har å gjøre med et langsiktig prosjekt – der naturlig gjenvekst og naturlige prosesser er sentrale komponenter.

1.2 Mål og innhold

En rehabilitert elvestrekning og tilhørende vegetasjonskorridor er en ny erfaring for befolkningen i Groruddalen. I denne rapporten ser vi nærmere på folks kjennskap til og holdninger til Hølaløkkaprojektet. Dataene som brukes er fra to spørreundersøkelser som ble gjennomført i oktober 2005 og oktober 2007. Metodikk og spørsmålsformuleringer ble gjentatt på de to måletidspunktene.

Rapporten gjengir innholdet i undersøkelsen fra 2007 og sammenholder dette med resultatene fra 2005. Dataene muliggjør en analyse av om det har skjedd endringer i folks holdninger til tiltaket mellom de to tidspunktene.

Restaureringen av Alna har et langsiktig perspektiv, og det er derfor viktig å ha i bakhodet at folks holdninger til dette prosjektet trolig også vil endre seg i takt med utviklingen i området. Forhåpentligvis vil kunnskap om folks holdninger til prosjektet på Hølaløkka i en tidlig fase kunne gi viktige innspill til Oslo kommune når målsettinger og planer for den videre utviklingen av Alnaelva og nye prosjekter skal formuleres og formidles.

2 Områdebeskrivelse

Alnas nedbørsfelt dekker omlag 30 % av Oslo's totale areal. Vassdraget har stor betydning for byens landskap, naturmiljø og også for befolkningen. Elva renner gjennom Groruddalen som er preget av næringsvirksomhet, tett befolkning og tung infrastruktur som veg og jernbane. I dag ligger lange strekninger av elva i rør, og samtidig er elva den mest forurensede i Oslo (Nordeide, 2005).

Oslo's byøkologiske program

Oslo kommune har som målsetting å opprettholde og rehabilitere naturen i og langs elvene i Oslo. Målsettinger og tiltak er formulert i planen "Oslo's byøkologiske program 2002-2014" (Nordeide, 2005). Den delen som omhandler Alna har følgende hovedmålsettinger: 1) Øke elvas selvrensende kapasitet, 2) Bevare og øke biodiversiteten og 3) Sikre gamle og skape nye rekreasjonsområder. En av hovedstrategiene for å nå målene er å gjenåpne de rørlagte elvestrekningene.

"Vann- og avløpsetaten" og "Friluftsetaten" i Oslo kommune samarbeider for å nå målene, og det er utarbeidet en egen visjonsplan for Alna – "En vandring med vann" (Oslo kommune 2002). Her er det lagt vekt på å involvere både befolkning og private aktører i den tidlige fasen av prosjektet (Nordeide, 2005).

Pilotområde Hølaløkka

"Hølaløkka" er et pilotprosjekt i restaureringen av Alnaelva. Området, som bare utgjør en liten del av elvestrekningen langs Alna, er omgitt av næringspark og vei, og også et skogområde med opprinnelig edellauvskog. Før elva ble lagt i rør i 1972 meandret den gjennom området. I 2004 ble elva gjenåpnet og en liten "vannpark" (0.15 ha) ble etablert. En stor del (83 %) av vannet ($1.25 \text{ m}^3 \text{ s}^{-1}$) ledes fortsatt i kulvert forbi Hølaløkka. Ca 150 l sek^{-1} renner inn i det rehabiliterte området. Vannføringen gjennom Hølaløkka vil i framtida øke ettersom flere tiltak gjennomføres nedstrøms.

Innløpet til Hølaløkka består etter tilbakeføringa av en smal bekk. På vestre bredd er det bevart et større liparti med naturlig lauvskog, klassifisert til å ha stor naturverdi (Bendiksen & Bakkestuen 2000: G4) (**Bilde 4**, s. 19). Bekken er på motsatt side kantsatt med granittblokker og tilrettelagt som gangveg. Både langs bekkestrekningen, i damkanter og på øyer ble det i august 2004 plantet ut et større antall ville, men dekorative sumpplanter, dels ved flytting fra livskraftige forekomster langs Alna like ovenfor Leirfossen (**Bilde 1**, s. 10). Eksempel på arter er sverdlilje, kjempepiggnopp og strutseving. Det er også plantet et antall busker og trær, blant annet kurvpil som har svært godt tilslag og rask vekst. Det er allerede behov for å kutte den tilbake for å sikre framkommeligheten langs stien. Det var fra begynnelsen som forventet betydelig oppslag av typiske ugrasarter, som burot, vinterkarse, ugrasbalderbrå og steinkløverarter på naken jord. Til sammen er det registrert 81 ville karplantearter som har etablert seg i henholdsvis den bratte, åpne lia sørvest for hoveddammen og på haugen på nordsida av nedre dam, siden anlegget ble ferdigstilt. Begge arealene var blottlagte og vegetasjonsløse. Noen av pionerene var der bare en kort periode, og sommeren 2007 ble 53 arter registrert, med en artsammensetning som nå begynner å stabilisere seg (Bendiksen, upubl. data)

Bilde 1 Innløpet til Hølaløkka består etter tilbakeføringen av en smal bekk. Langs den ene bredden vokser en opprinnelig lauvskog (venstre side). Motsatt side (høyre side) er kantsatt med granittblokker og tilrettelagt som gangveg (foto: Jon Museth).

Bekken leder ut i en kunstig anlagt **dam** med granittblokker og brygge på sørsiden og skogen og nevnte nyanlagte eng i sørvest (**Bilde 2**, s. 12). Sistnevnte er en endret utgave av den gamle bratte beitemarka som utgjorde det opprinnelige Hølaløkka, navnet på et jorde som tilhørte Nordtvet gård (Bendiksen 2003). For mesteparten av dette arealet er det tilført jordmasser for å arrondere den nye turveien mellom Gangstuveien og damområdet på en spesiell måte. Bare en smal sone av den opprinnelige enga står igjen mot skogen (**Bilde 2**, s. 12). Problemet med blottlegging av jordmasser er at ugrasarter etablerer seg. For å motvirke dette er det sådd til med gras, en kløverrik blanding som også tre år etter sørger for et svært kløverdominert preg på enga. I tillegg ble det som del av prosjektet sådd ut en del ville plantearter som frø. Det ble målrettet valgt ut et antall arter med vakre blomster til forskjønnelse av området. Særlig prestekrage, gul gåseblom og engknoppurt gjør seg fortsatt sterkt gjeldende. De siste par åra har lia hatt en svært tett og frodig vegetasjon; en blanding av ønskede arter med rik og vakker blomstring og en del ugras, som burot og åkertistel, som er vanskelige å unngå i denne type nye anlegg. Noen av plantene som var på enga tidligere har nok også klart å overleve der påfylt jordlag ikke har vært for tykt.

Det er laget et gjennomløp i tillegg til hovedbekken, også her er det noe gjennomstrømming av vann. I denne delen er det svært tett vegetasjon, dominert av piggeknope og ulike arter gress, og trolig vil dette gjennomløpet være helt gjengrodd innen kort tid.

Dammen ligger midt i anlegget, med det friserte parkpreget på den ene sida, og den mer rufsete åpne lia samt edellauvskogen på andre sida. På vestsida er det trapp ned i vannet, og dette innbyr til å sitte på kanten og kikke ned (**Bilde 4**, s. 18). Her det ingen trær eller busker, graset er kort og det er fri sikt og tilgang til vannspeilet. Dette er en kontrast mot skogen på motsatt side, som ser tett og ugjennomtrengelig ut. Skoglia er både bratt og lite tilgjengelig fra damområdet, noe som var bevisst for å beskytte den mot for mye slitasje. Skogen er imidlertid tilgjengelig via en gammel sti som følger en rygg fra Gangstuveien på oversida og ned til der bekken gjør en skarp sving. Stien møter her en gangvei langs næringsbyggene via ei lita bru. Brua ble anlagt høsten 2007 samtidig som stien ble merket ("Signestien"). I skogkanten bak

dammen ligger døde trær delvis ut i vannet, og de blir ikke fjernet. Døde trær er naturlig og står godt til målet om naturlig vegetasjon i denne delen av anlegget. Edelløvsbogen står som kontrast til den friserte parken midt i mot.

Vannet ledes fra dammen gjennom et overløp til et **våtmarksområde (Bilde 2, s. 12)** som fungerer som infiltrasjonsanlegg for rensing av overvann fra områdene ovenfor. Herfra renner vannet over den siste terskelen og videre inn i en vannkanal, som foreløpig leder ut på ledningsnett. I framtida, når områdene nedstrøms er bygd ut, vil vannet føres videre i dagen, samtidig som kapasitet for større vannmengde vil gi bedre gjennomstrømming. Våtmarksarealet har et frodig preg. I tillegg til nevnte utplanting og såing som i lia (beskrevet ovenfor) er det plantet trær, som svartor.

Nærmeste nabo mellom anlegget og Grorudveien i øst er for øvrig en næringspark som ligger i forlengelsen av den gamle ullvarefabrikken fra 1867. På begynnelsen av 1990-tallet var det planlagt en storstilt natur- og kulturpark på et større areal her (Oslo kommune 1993), men planene ble ikke gjennomført, og det kom like etter opp flere næringsbygg på det private arealet. Friområdet bøyer seg i dag rundt dette næringsarealet.

Like oppstrøms området ligger Leirfossen, som i eldre tid var en viktig kraftkilde, først til nedre Grorud sag og mølle og fra 1867 til tekstilindustri. Den utgjør et ganske imponerende fossefall der den kaster seg ut gjennom ei trang kløft med bratte bergvegger på begge sider. Den ligger imidlertid i dag bortgjemt bak en loddrett mur, og det er bak denne mesteparten av vannet fortsatt går inn i kulvert. Fjerning av muren, eksponering av fossefall, endring av plassering for vanninntak i kulvert og anlegging av bru/endret trafikksystem i krysset Gangstuveien/ Grorudveien skulle ha startet i 2007, men er ennå ikke påbegynt per april 2008. Tiltaket utgjør neste fase av elveåpningsprosjekter for Alnavassdraget (Melhus m.fl. 2005).

I tillegg til den naturlige vegetasjonsutviklingen beskrevet ovenfor er det et par andre faktorer som har vært av betydning for området utseende og dermed viktige å ta i betraktning med hensyn til tolkning av svarene ved intervjuundersøkelsen. Etter ferdigstillingen kunne man i observere et yrende badeliv av barn på seinsommeren 2004 (Egil Bendiksen, pers. obs.). 20. juli 2005 kunne imidlertid Akers Avis Groruddalen som stort førstesideoppslag melde om "Algeinvasjon på Hølaløkka". Dette startet i begynnelsen av juli, men bygde seg svært hurtig opp til at bekkestrekning og vannspeil i hele området framsto som en grønn slimete suppe. Årsaken var gulgrønnalgen *Tribonema*, som finnes naturlig i hele Alna, men som her fikk en voldsom og uventet oppblomstring. Vann- og avløpsetaten pekte på at det kan oppstå problemer i en innkjøringsfase hvor naturen ennå ikke er i balanse. Biologisk ble algeinvasjonen forklart med for lav gjennomstrømming, mye sollys og varme denne sommeren og ikke minst det fortsatt for høye innholdet av næringsalter i vannet (blant annet fosfor) som følge av lekkasjene fra avløpsnett. I slutten av juli ble vannmassene ryddet manuelt og det lå i en periode store hauger med algemasser på brygge og vannbredder. Det var oppblomstring også seinere i 2005. Også i 2006 og 2007 har samme fenomen vært synlig, men i langt mindre grad enn i 2005.

I tråd med anbefalingen for skjøtsel av engarealene (Bendiksen 2003) ble gras og urter slått etter at hovedsesongen for blomstring var over, gjerne rundt månedsskiftet juli/ august. Dette gjaldt både den lille haugen ved nederste dam/våtmark og liarealet mellom skog og ny turvei. Slåtten ble utført i 2005 og 2006, men i 2007 bare for damarealet og ikke for lia hvor den høyvokste vegetasjonen inkludert ugras fikk et svært "rufsete" preg utover høsten etter at blomstringen var over. Slått og fjerning av alle plantedeler har for øvrig den biologiske funksjon at mest mulig næringsstoffer skal fjernes fra en allerede svært næringsrik jord, som blant annet fremmer veksten av næringskrevende og uønskete ugrasarter.

Bilde 2. Fra dammen overføres vannet gjennom et overløp til en kunstig anlagt rensepark (foto: Jon Museth)

3 Metode og utvalg

Spørreundersøkelsene ble utført per telefon av et profesjonelt markedsundersøkelsesfirma (NORSTAT) i oktober 2005 og oktober 2007. Undersøkelsen i 2005 ble gjennomført ett år etter at det restaurerte området ble offisielt åpnet. Et tilfeldig utvalg av befolkningen (eldre enn 16 år) i nærområdet til Hølaløkka (postnummer: 0951, 0952, 0953, 0962, 0975, 0976, 1083) ble trukket fra telefonkatalogen. Ved begge målinger deltok 500 personer som tilsvarer 34.5 og 24.9 % av nettoutvalget i henholdsvis 2005 og 2007 (**tabell 3.1**).

Tabell 3.1. Utvalg og deltakelse i spørreundersøkelsene om Hølaløkka langs Alnaelva, Oslo, høsten 2005 og 2007.

	2005		2007	
	n	%	n	%
Totalt oppringt	1 451	-	2 012	-
Ikke interessert i å delta	586	40.4	910	45.2
Ikke svar / kontakt	365	25.2	602	29.9
Deltok i undersøkelsen	500	34.5	500	24.9

Bakgrunnsinformasjonen som ble registrert var kjønn, alder, om informantene var født i Norge og antall personer i husstanden der de bodde (**Tabell 3.2**). Sammenlignet med statistikk om sammensetningen av befolkningen i Groruddalen (Oslo Statistikk 2006) er utvalget i spørreundersøkelsen noe skjevt. Andelen kvinner er noe høyere (58-61 % mot 52 % i Groruddalen) og andelen som ikke er født i Norge er mye mindre i utvalget enn i Groruddalen generelt (9 % mot 34 %). I tillegg er andelen godt voksne mennesker, det vil si personer over 50 år, høyere i utvalget som deltok i spørreundersøkelsen enn den faktiske sammensetningen av befolkningen i Groruddalen (52-59 % mot 30 %).

Mangler i representativitet i fordelingen på sentrale bakgrunnsvariabler legger begrensninger på muligheten for å generalisere til befolkningen i Groruddalen i alminnelighet. Folk har generelt en større tilbøyelighet til å svare på slike undersøkelser hvis den tar opp et tema som interesserer dem. Det er derfor sannsynlig utvalget i undersøkelsene er mer enn gjennomsnittelig interessert i natur, uteområder, Hølaløkka og kommunens utviklingsplaner. Dataene og resultatene overestimerer mest sannsynlig både interessen for og eventuelle positive holdninger til det som skjer. Oslo kommune har en uttrykt ambisjon om å formidle planene og rekruttere folk som brukere av området. Dersom de har lyktes bør det gjenspeiles spesielt klart i dette utvalget.

På noen spørsmål ble respondentene spurt om å vurdere tiltak og planer på en skala fra 1 – 5, hvor "1" tilsvarte svært misfornøyd, "3" verken eller og "5" svært fornøyd, samt et alternativ for "ikke svart". På andre spørsmål ble respondentene bedt om velge mellom forhåndsvalgte alternativer.

Et viktig tema i denne rapporten er endring – endringer i kjennskap og holdninger mellom de to undersøkelsene. Her er dataene mer robuste når det gjelder tolking av resultatene. Dersom det forutsettes at datainnsamlingen skapte den samme utvalgsfeilen ved begge måletidspunkter (noe tallene i tabell 3.1 og 3.2 tyder på), kan det konkluderes med at signifikante endringer er uttrykk for faktiske endringer i befolkningen.

Tabell 3.2 Fordelingen av de spurte i spørreundersøkelsen om Hølaløkka i 2005 og 2007, sammenliknet med befolkningen i Groruddalen. Bakgrunnsvariablene er kjønn, alder, om de var født i Norge og antall i husstanden.

Bakgrunnsvariabel	2005 (%)	2007 (%)	Groruddalen 2006
Kjønn			
Mann	41,8	39,4	48%
Kvinne	58,2	60,6	52%
Alder			
< 30	8,4	7,4	-
30-39	18,4	16,4	-
40-49	21,6	17,2	-
≥50	51,6	59,0	30%
Født i Norge			
Ja	90,6	91,4	66%
Nei	9,4	8,6	34%
Antall i husstanden			
1	27,0	32,2	-
2	37,3	35,4	-
3	16,8	12,4	-
4	13,8	13,5	-
≥5	5,1	5,6	-

4 Resultater

Nedenfor presenteres funnene fra de to telefonundersøkelsene. Presentasjonen er lagt opp slik at endring fra det ene måletidspunktet til det andre kommer i fokus. Framstillingen av resultatene følger to tematiske akser:

1. Strategien og kommunens gjennomføring av tiltaket går ut på at naturen skal gjøre mye av jobben sjøl. Landskapet kommer til å forandre seg og dermed kan man forvente at også folks persepsjon og vurderinger endrer seg.
2. Kommunen har lagt stor vekt på å informere befolkningen om planene og gjennomføringen av pilotprosjektet. Hølaløkkka ligger litt bortgjemt og er nok i utgangspunktet ikke særlig godt kjent for befolkningen i nabolaget. Men også dette kan endre seg over tid.

Mot slutten av framstillingen kommer vi inn på noen spørsmål som bare ble stilt i 2007. Det dreier seg om kjennskap til kommunens målsettinger og planene for den videre utviklingen av områdene langs Alna.

4.1 Folks kjennskap til og bruk av området

Spørsmål: Har du vært på Hølaløkkka?

Både i 2005 og 2007 svarte om lag 60 % av de spurte at de hadde besøkt det rehabiliterte området ved Hølaløkkka (**tabell 4.1**). Det var derfor ingen signifikant forskjell mellom de to årene (Wald statistikk; $P > 0,05$). Sannsynligheten for at folk hadde vært der økte med økende alder ($Z = 40,2$; $P < 0,001$), om de var født i Norge ($Z = 21,9$, $P < 0,001$) og med antall medlemmer i husstanden der de bodde ($Z = 23,3$, $P < 0,001$). Det var ingen forskjell mellom kjønnene ($P > 0,05$).

Tabell 4.1 Andel av de spurte som svarte "ja" om de hadde vært på Hølaløkkka i spørreundersøkelsene i 2005 og 2007. I tillegg er andelen som svarte "ja" for opprinnelsesland, aldersklasser og antall i husstanden gitt (signifikante bakgrunnsvariable, j.fr. tabell 3.2).

År	n	JA (%)
2005	500	60,2
2007	500	56,4
Opprinnelse (2005 + 2007)*:		
Født i Norge	910	61,0
Ikke født i Norge	90	31,1
Alder (2005 + 2007)*:		
< 30	79	27,8
30-39	174	43,7
40-49	194	59,3
50-59	202	66,8
> 60	351	67,0
Antall i husstanden (2005+2007)*:		
1	304	47,0
2	361	68,1
3	145	58,6
≥4	190	57,4

* Signifikante bakgrunnsvariable

Spørsmål: Hvorfor har du ikke vært på Hølaløkka?

Den hyppigst oppgitte enkeltårsaken til at folk ikke hadde vært på Hølaløkka var at de aldri hadde hørt om området, og i tillegg var det en relativt stor andel som ikke visste hvor det var eller hvordan man kom dit (**tabell 4.2**). Folks manglende kjennskap til området, enten at de ikke hadde hørt om området eller ikke visste hvordan de kom seg dit, var dermed den viktigste grunnen til at folk ikke hadde vært der både i 2005 (80 %) og 2007 (70 %). Denne nedgangen var ikke statistisk signifikant ($\chi_1 = 2,0$; $P = 0,157$).

En relativt liten andel av de spurte oppga andre årsaker til at de ikke har vært der, for eksempel at de sjelden går tur, ikke har tid eller at ikke føler seg trygge. Det var relativt små forskjeller i fordelingen av disse alternativene mellom årene (**tabell 4.2**).

Tabell 4.2 Oppgitte forklaringer på hvorfor de spurte ikke hadde besøkt Hølaløkka (spørreundersøkelsen i 2005 (n = 199) og 2007 (n = 218)).

Hvorfor har du ikke vært på Hølaløkka?	2005 (%)	2007 (%)
Aldri hørt om Hølaløkka	46,7	42,6
Vet ikke sikkert hvor det er eller hvordan jeg kommer dit	33,2	27,1
Føler meg ikke trygg	0,5	0,0
Går sjelden tur	9,0	6,4
Har ikke hatt tid ennå	5,0	8,3
Annet	17,6	23,8

Spørsmål: Bruker du som oftest turveier for å komme dit?

På spørsmålet om folk bruker turveier (**Bilde 3**, s. 17) for å komme seg til området svarte 61 % og 64 % "ja" i henholdsvis 2005 (n = 301) og 2007 (n = 282), og det var ingen signifikant forskjell i denne andelen mellom de to årene ($Z = 0,37$; $P = 0,545$). Det var imidlertid flere kvinner enn menn som oppga at de brukte turveier for å komme seg til området (67% mot 54%), og denne forskjellen var signifikant ($Z = 10,25$; $P = 0,001$).

Bilde 3. Merking av turveier langs Alna i Groruddalen er en prioritert oppgave i forbindelse med Alnaprosjektet (foto: Jon Museth).

Spørsmål: Fikk du noen form for informasjon om kommunens planer med Hølaløkka før anlegget ble etablert?

I overkant av halvparten (56 %) av de spurte i 2007 oppga at de hadde mottatt informasjon om kommunens planer med Hølaløkka før anlegget ble etablert (n = 282). En betydelig andel (71 %) oppga at de fikk informasjonen gjennom artikler og omtale i aviser, mens 14 % oppga at de hadde fått informasjon fra kommunen i posten. I underkant av to prosent oppga de hadde deltatt på informasjonsmøte (**tabell 4.3**).

Tabell 4.3 Oppgitte kilder til informasjon om kommunens planer med Hølaløkka før anlegget ble etablert (fra spørreundersøkelsen i 2007, n = 159)

Hvordan fikk du denne informasjonen?	Andel (%)
Informasjon fra kommunen i posten	13,8
Informasjonsmøte	1,9
Artikler i avisa	71,1
Lokalradio	0,0
Annet	18,2
Vet ikke/ husker ikke	11,3

4.2 Folks syn på det rehabiliterte området

Spørsmål: Hva synes du om vegetasjonen på land i den nye delen av anlegget (dvs. ikke skogen) til nå?

Folk hadde totalt sett en positiv opplevelse av vegetasjonen i det nye anlegget, dvs. gjennomsnittsscoren var på den positive delen av skalaen. Gjennomsnittsscore i 2005 var på 3,17 (n = 270; SD = 1,16) og i 2007 på 3,33 (n = 244; SD = 0,94). Selv om snittscoren var litt høyere i 2007 var det ingen statistisk signifikant forskjell mellom årene (t = 1,40; P = 0,163).

I 2005 og 2007 var det henholdsvis 28 og 18 % som oppga at de var "misfornøyd" eller "svært misfornøyd", mens 49 og 47 % at de var "fornøyd" eller "svært fornøyd" (**figur 4.1**). Selv om det ikke var noen signifikant forskjell i gjennomsnittsverdiene på spørsmålet om vegetasjon hadde fordelingen av svarene på skalaen endret seg. Andelen som svarte "verken eller" (3) var høyere i 2007 enn i 2005 ($\chi_1 = 10,05$; P = 0,002). Samtidig var andelen som oppga at de var "misfornøyd" eller "svært misfornøyd" signifikant høyere i 2005 enn i 2007 ($\chi_1 = 6,78$; P = 0,009), mens det var ingen signifikant forskjell mellom årene i andelen som svarte at de var "fornøyd" eller "svært fornøyd" ($\chi_1 = 0,459$; P = 0,498).

For begge årene sett under ett var det ingen signifikant effekt av noen av bakgrunnsvariablene, men i 2005 var kvinner mer negative i synet på vegetasjonen enn menn (Spearman's rho = -0,20; P = 0,001).

Spørsmål: Hva er du ikke fornøyd med?

Det er tydelig at grunnen til misnøye i hovedsak lå i at det var for "vilt /ustelt", "for mye ugress" og beslektede alternativer. Relativt få oppga at det var "for lite naturlig vegetasjon / for mye parkpreg" (8-10 %) (**tabell 4.4**). Den mest markante endringen mellom årene var den klare økningen i andelen som oppga at "vegetasjonen er ikke stelt / skjøttet". Det var 8 % som oppga dette i 2005, mens tallet økte til 36 % i 2007 (**tabell 4.4**). Det var en nedgang i andelen som synes det var for mye ugress (fra 23 % til 14 %), og andelen som oppga "det er for mye naturlig vegetasjon / lite parkpreg" økt fra 4 % i 2005 til 12 % i 2007 (**tabell 4.4**).

Tabell 4.4 Oppgitte forklaringer på hvorfor de spurte ikke var fornøyd med vegetasjonen i den nye delen av anlegget (2005: n = 138, 2007: n = 132)

"Hva er du ikke fornøyd med"	2005 (%)	2007 (%)
1 Det er for <u>mye</u> naturlig vegetasjon/lite parkpreg	3,6	12,1
2 Det er for <u>lite</u> naturlig vegetasjon/for mye parkpreg	10,1	8,3
3 Det er for vilt/ustelt	31,9	27,3
4 Det er for mye ugress	22,5	13,6
5 Det er for mye sump	6,5	2,3
6 Det er for lite plen	2,2	3,0
7 Det er for få trær	6,5	6,8
8 Jeg er allergisk	?	?
9 Vegetasjonen er ikke stelt/skjøttet	8,0	31,8
10 Annet noter / kommentar*	63,8	35,6

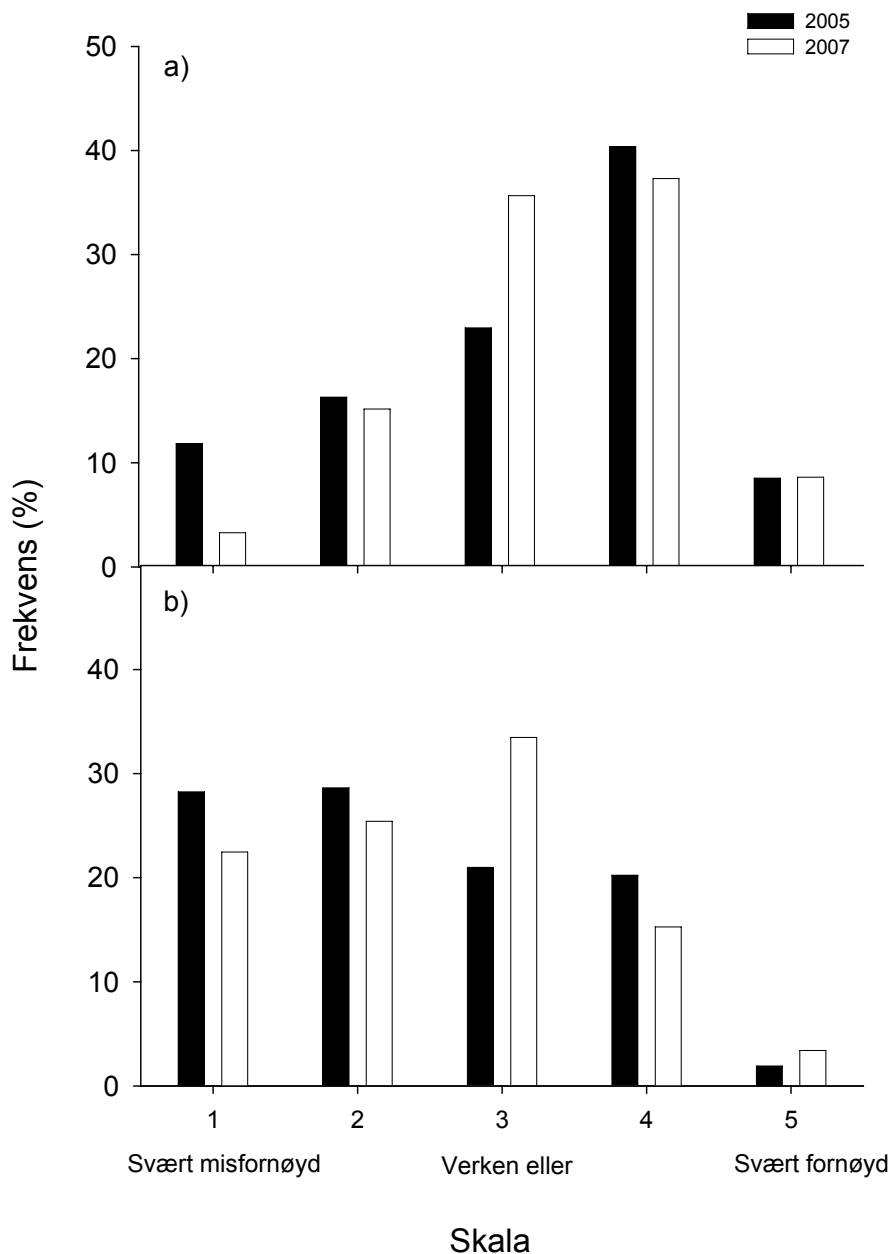
* Svært mange av disse er repetisjoner / utdypning av alternativene over.

Bilde 4 En av de viktigste årsakene til at en del av de spurte var misfornøyd med vegetasjonen i den nye delen av Hølaløkka var at det var for mye ugress og at det var for vilt og ustelt. I forgrunnen av bildet er en tidligere eng som har fått stor oppvekst av ugress etter anleggelsen av Hølaløkka, og sentralt i bildet er det skjøttede parkområde nær vannet (foto: Jon Museth)

Spørsmål: Hva synes du om vannkvaliteten i elva i det rehabiliterte området?

Folk hadde generelt en negativ holdning til vannkvaliteten, dvs. gjennomsnittsscoren < 3 både i 2005 og 2007. Gjennomsnittsscoren i 2005 var på 2,4 (n = 262; SD = 1,15) og i 2007 på 2,5 (n = 236, SD = 1.10). Det var en liten økning i gjennomsnittsverdiene fra 2005 til 2007, men det var ingen statistisk signifikant forskjell ($t = 1.32$, $P = 0,98$). I 2005 og 2007 svarte henholdsvis 57 og 48 prosent at de var misfornøyd eller svært misfornøyd med vannkvaliteten i elva. Selv om det ikke var noen signifikant forskjell i gjennomsnittsverdiene har fordelingen av svarene på skalaen fra 1 – 5 endret seg fra 2005 til 2007 (**figur 4.1**). Andelen som svarte ”verken eller” (3) var høyere i 2007 enn i 2005 ($\chi_1 = 9,85$; $P = 0.002$). Samtidig var andelen som oppga at de var ”misfornøyd” eller ”svært misfornøyd” signifikant høyere i 2005 enn i 2007 ($\chi_1 = 4,03$; $P = 0,045$), mens det var ingen signifikant forskjell mellom årene i andelen som svarte at de var ”fornøyd” eller ”svært fornøyd” ($\chi_1 = 0,03$; $P = 0,334$).

Figur 1. Fordeling av svarene på skalaen 1 (svært misfornøyd) – 5 (svært fornøyd) på spørsmålene a) Hva synes du om vegetasjonen på land i den nye delen av anlegget (dvs. ikke skogen) og b) "Hva synes du om vannkvaliteten til nå i elva" (2005: n = 262; 2007: n = 263)

For materialet sett under ett var kvinner signifikant mer misfornøyd med vannkvaliteten enn menn (Spearman's rho = -0,120, $P = 0,007$), og personer i husstander med flere medlemmer var mer misfornøyd enn personer i husstander med få medlemmer (Spearman's rho = -0,144, $P = 0,001$).

I 2005 og 2007 var det henholdsvis 57 og 48 prosent av de spurte som oppga at de var "misfornøyd" eller "svært misfornøyd" med vannkvaliteten i elva. På spørsmålet "hvorfor er du misfornøyd" var det flest som oppga at det var på grunn av alger i vannet. Grumsete vann var en viktig årsak i 2005, mens færre syntes det i 2007. Men det var flere som oppga "søppel i van-

net” og at ”vannet er gjengrodd/gror igjen” som årsak til misnøye i 2007 sammenliknet med 2005 (**tabell 4.5**).

Tabell 4.5 Årsaker til at folk er misfornøyd med vannkvaliteten i elva ved Hølaløkka i 2005 (n = 204) og 2007 (n = 192).

Hvorfor er du misfornøyd?	2005 (%)	2007 (%)
Det er alger i vannet	46,1	43,2
Vannet er grumsete	40,7	27,1
Vannet lukter vondt	8,3	7,8
Vannet har ekkel farge	10,8	11,5
Vannet er for stillestående	2,9	5,2
Det er søppel i vannet	5,9	13,5
Vannet er gjengrodd/tilgrodd/gror igjen	5,4	20,3

Bilde 4 Alger i vannet var den viktigste enkeltårsaken til at folk var misfornøyd med vannkvaliteten i Hølaløkka (foto: Jon Museth).

4.3 Tilrettelegging

Spørsmål: Er området tilrettelagt slik du ønsker?

Om lag 70 % syntes området var tilrettelagt slik de ønsket (72 % i 2005 og 67% i 2007) (**tabell 4.6**). Det var ingen forskjell i andelen som svarte ”ja” de to årene, og bakgrunnsvariablene

hadde heller ingen signifikant betydning (Wald statistikk, $P > 0,05$). Selv om de spurte gjennomgående var fornøyd med tilretteleggingen, hadde over halvparten allikevel forslag til forbedringer i begge årene (**tabell 4.6**).

Tabell 4.6 Fordelingen av svar på spørsmålene a) "Er området tilrettelagt slik du ønsker?" og b) "Har du forslag til forbedringer i 2005 og 2007."

"Er området tilrettelagt slik du ønsker?"	n	Ja (%)	Nei (%)	Vet ikke (%)
2005	301	72,4	16,6	11,0
2007	282	67,0	22,0	11,0
"Har du forslag til forbedringer?"				
2005	301	63,8	36,2	
2007	282	53,9	46,1	

Forslag til forbedringer

Det var forholdsvis mange ulike forslag til forbedring av Hølaløkka. Den mest i øyenfallende forskjellen mellom tidspunktene var den økende andelen som etterlyste vedlikehold / skjøtsel av anlegget (6 % i 2005 mot 28 % 2007). Det var en økning i andelen som ønsket mer vanngjennomstrømming, bedre skjerming mot tilgrensende arealer, bedre renhold og åpning av Leirfossen (**tabell 4.7**). I tillegg var det en forholdsvis stor andel av de spurte som foreslo flere søppelkasser, flere benker, utbedring av turveier og mer blomster/trær/beplantning (**tabell 4.7**).

Tabell 4.7 Andel som støtter ulike foreslåtte tilretteleggingstiltak i Hølaløkka i 2005 ($n = 138$) og 2007 ($n = 152$).

Forslag til forbedringer	2005 (%)	2007 (%)
Flere søppelkasser	15,6	18,4
Grill	7,3	7,2
Bedre vannkvalitet	26,6	36,3
Mulighet for ball-lek/lekeapparater	2,1	6,6
Flere benker	17,2	13,2
Bedre bademuligheter	5,7	8,6
Bedre sikkerhet	2,1	6,6
Utbedring av turveiene	16,1	14,5
bedre belysning	9,9	11,8
Mer vanngjennomstrømning	1,0	8,6
Bedre vedlikehold/skjøtsel	6,3	27,6
Bedre skjerming mot tilgrensende arealer	1,0	7,2
Fjerne nærliggende bygninger, som skjemmer	1,6	3,9
Mer blomster - trær – beplantning	8,3	12,5
Åpne opp fossen	2,6	10,5
Bedre renhold	2,1	17,1

4.4 Overordnet mål med rehabiliteringsprosjektet

Spørsmål: Hva har du inntrykk av har vært det viktigste målet med tiltaket?

Dette spørsmålet ble stilt bare i 2007. Flest personer mente at etablering av friluftsområde hadde vært det viktigste (46 %). Det var også en god del som hadde inntrykk av at forskjønnelse av nærmiljøet (21 %) og bevaring av natur langs Alna (18 %) hadde vært viktigst. En svært liten andel (4 %) svarte at å etablere en badeplass i nærmiljøet var det viktigste.

De spurte ble også forelagt følgende spørsmål "Hvis du ble spurt, hva synes du det viktigste målet med et slikt tiltak skulle vært?". Også på dette spørsmålet svarte størst andel (44 %) at dette burde være å "skape et friluftsområde i nærmiljøet". Om lag én av 10 svarte at det viktigste målet burde være "bevaring av natur langs Alna" (10 %) eller "fjorskjønnelse av nærmiljøet" (11 %).

Tabell 4.8 Fordelingen av ulike svaralternativer på spørsmålene a) Hva har du inntrykk av har vært det viktigste målet med tiltaket og b) hvis du ble spurt, hva synes du det viktigste målet med et slikt tiltak skulle vært (n = 282, telefonundersøkelse gjennomført i 2007).

Alternativer	a (%)	b (%)
Bevaring av natur langs Alna	17,7	10,3
Forskjønnelse av nærmiljøet	20,6	11,3
Skape et friluftsområde i nærmiljøet	45,7	43,6
Etablering av badeplass i nærmiljøet	4,3	2,8
Annet	24,1	18,8
Vet ikke	11,3	13,1

4.5 Kunnskap og holdninger til videre planer i Alna

Spørsmål: Hva synes du om planene om å åpne Leirfossen?

Som et neste ledd i gjenåpningen av Alna planlegger Oslo kommune å gjenåpne Leirfossen, som ligger rett oppstrøms Hølaløkka. Det var dermed aktuelt å spørre om folks kjennskap til de videre planene. Spørsmålet ble bare stilt i 2007.

Bare 25 % av de spurte kjente til Oslo kommunes planer om å gjenåpne Leirfossen. En stor andel av de som kjente til planene var imidlertid fornøyd med dem. Så mange som 80 % uttalte at de var fornøyd eller svært fornøyd med planene. Under 10 % uttrykte misnøye (**tabell 4.9**).

Tabell 4.9 Fordeling av svar (%r på spørsmålet "Hva synes du om planene om å åpne Leirfossen" (n= 71, gjennomsnitt = 4,3, SD = 1,1)

	Svært misfornøyd	Misfornøyd	Verken eller	Fornøyd	Svært fornøyd	Ikke svart
Fordeling av svar	4,2	4,2	4,2	26,8	53,5	7,0

4.6 Kommunens prioriteringer

Spørsmål: Når du vurderer Hølaløkka som en helhet, hva synes du om at Oslo kommune prioriterer denne typen tiltak i bydelen der du bor?

De spurte var gjennomgående fornøyd med at kommunen prioriterer denne typen tiltak. Over 70 % var "fornøyd" eller "svært fornøyd", mens bare 9 % var "misfornøyd" eller "svært misfornøyd". Det var en svak, men signifikant negativ korrelasjon mellom synet på at kommunen prioriterte denne type tiltak og alder, dvs. unge mennesker var gjennomgående mer positive enn eldre (Spearman's rho = -0,150; $P = 0,014$). Ingen av de andre bakgrunnsvariablene ga signifikante utslag ($P > 0,05$).

Tabell 4.10 Fordeling av svar (5) på spørsmålet "Når du vurderer Hølaløkka som en helhet, hva synes du om at Oslo kommune prioriterer denne typen tiltak i bydelen der du bor?" ($n = 282$, gjennomsnitt = 4,1, $SD = 1,1$)

	Svært misfornøyd	Misfornøyd	Verken eller	Fornøyd	Svært fornøyd	Ikke svart
Fordeling av svar	4,3	4,6	14,9	27,3	45,4	3,5

5 Diskusjon

Gjennom to spørreundersøkelser i 2005 og 2007 er befolkningens kjennskap og syn på det rehabiliterte området "Hølaløkka" langs Alna i Groruddalen undersøkt. Høsten 2004 ble Hølaløkka offisielt åpnet, og dette har vært et pilotprosjekt i de ambisiøse planene for restaureringen av Alna. Tidligere lå Alna i rør gjennom Hølaløkka, men i dag består området av en gjenåpnet, smal bekk med tilrettelagt gangveg på den ene siden og opprinnelig lauvskog på den andre. Bekken leder ut i en kunstig anlagt dam og videre gjennom et overløp til et kunstig anlagt våtmarksområde og rensepark.

5.1 Kjennskap til området og prosjektet

Til tross for at Hølaløkka i flere tiår har ligget relativt gjemt og vanskelig tilgjengelig, inneklemt blant trafikkerte veger og næringsbygg, er det en god del som kjenner til området og har besøkt det (60 % av de spurte). Det er grunn til å tro at dette er noe høyere enn den andel av den totale befolkningen i området som faktisk har vært i Hølaløkka. Selv om utvalget som ble spurt om å delta på spørreundersøkelsen var representativt for befolkningen i området, ser vi at andelen kvinner, eldre og personer født i Norge var overrepresentert blant de som faktisk valgte å delta. Nettopp disse gruppene var de som i undersøkelsen i størst grad svarte at de hadde vært på Hølaløkka. Samtidig er det trolig også slik at personer som er interessert i temaet for spørreundersøkelsen (dvs. restaureringen av Alna og spesifikt Hølaløkka) i større grad enn mindre interesserte har oppsøkt området og ikke minst sagt seg villig til å delta i en slik undersøkelse.

Hølaløkka er som nevnt omgitt av næringsbygg og trafikkerte veier, og kan derfor være forholdsvis vanskelig tilgjengelig for folk. Både i 2005 og 2007 oppga om lag 6 av 10 at de som oftest brukte turveier for å komme seg til Hølaløkka. Oslo kommune har i den senere tid prioritert skilting og utvikling av turveier langs Alna, og det er sannsynligvis av stor betydning for at folk skal "oppdage" og ta i bruk Hølaløkka framover. Mangel på kjennskap til området (hadde ikke hørt om stedet eller visste ikke hvordan man kom seg dit) var ved begge målinger den grunnen som folk hyppigst oppga til at de ikke hadde vært der. Vi kan derfor forvente at flere vil ta turen til Hølaløkka etter hvert som kunnskapen om området øker, men samtidig ser vi at det har skjedd relativt liten endring i andelen som har besøkt området i de to årene fra 2005 til 2007.

5.2 Det handler mye om forventninger

Folk har meninger om Hølaløkka. Det er engasjement omkring prosjektet og de tiltakene som er gjennomført. De fleste er positive, noen er negative, men svært få er likegyldige – både til vannkvaliteten og vegetasjonen i det rehabiliterte området. En tendens er likevel at flere var likegyldige (svarte "verken eller" på spørsmålene om vannkvalitet og vegetasjon) i 2007 enn i 2005. Dette kan kanskje skyldes at det før spørreundersøkelsen i 2005 var stort fokus på algeoppblomstring og dårlig vannkvalitet i aviser og lokale media, mens det var mindre slikt fokus i 2007.

Selv om Hølaløkka i seg selv må betegnes som et relativt lite prosjekt og bydelen sliter med betydelige og større miljøproblemer som støy og forurensing fra industri og trafikk, er folk engasjerte og stiller seg på ingen måte likegyldige til vannparken i Hølaløkka. Andre studier har også vist at lokalbefolkningen ofte engasjerer seg i slike restaureringsprosjekter i elver (f. eks. Tunstall *m.fl.*, 2000). Engasjement er imidlertid ikke ensbetydende med positive vurderinger. Enkelte av de spurte kom med utsagn som: "Kommunen bruker penger på så mange rare prosjekter". Det er ikke overraskende at prosjekter som restaureringen av Alna blir møtt med slike negative kommentarer. Kommunen har mange oppgaver som skal finansieres, og det er trolig

en god del som ikke oppfatter det som noe problem at en elv i nabolaget går i rør, og som syns at man heller burde brukt ressursene på andre ting, som for eksempel skole, helse og eldre. Prosjektet i Hølaløkka har bidratt til gjøre et vanskelig tilgjengelig og lite kjent område synlig for befolkningen i området. Oslo kommune omtaler området som en "vannpark", og dette framkaller kanskje assosiasjoner til park og vannaktivitet mer enn til å ta vare på biologisk mangfold og forbedring av vannkvalitet. Utformingen av parken med brygger og steintrapper ned i vannet inviterer til å nærme seg vannet og kanskje til og med ta et bad. Vannkvaliteten så langt har imidlertid ikke vært tilfredsstillende for dette formålet (Nordeide 2005). Kommunen har heller ikke markedsført dette som et framtidig sted for bading. En spørreundersøkelse som ble gjennomført blant barn og unge i Groruddalen avdekket at nettopp badeplasser i nærområdet lå høyest på ønskelista blant mange unge (Bjerke m.fl. 2006). Kombinasjonen av utformingen av parken og ønske om badeplasser kan ha vært en viktig årsak til misnøye blant mange, rett og slett fordi forventningene ikke har blitt innfridd. I denne undersøkelsen var det derimot svært få som oppga at de ønsket seg en badeplass, men dette kan skyldes at utvalget i stor grad bestod av godt voksne mennesker sammenlignet med undersøkelsen til Bjerke m.fl (2006).

5.2.1 Vann og vegetasjon

Informantene ble i hovedsak bedt om å vurdere området med hensyn til vegetasjon og vannkvalitet. Helt generelt er folk mer positive til vegetasjonen i området enn vannkvaliteten. Dette er ikke så rart. Før elveåpninga kunne ikke folk se vannet, det gikk jo i rør. Dermed hadde de ikke et forhold til at det var forurenset heller. Gjennom bekkeåpningen er også det forurenset vannet kommet fram i dagen – i dobbel forstand. Det har rett og slett ikke vært noen god grunn til å vurdere vannkvaliteten som god.

Folks syn på **vannkvaliteten** var på den negative enden av skalaen både i 2005 og 2007, og hadde generelt sett ikke endret seg signifikant mellom de to tidspunktene. Det er likevel en viss forskjell på de to måletidspunktene. Færre var misfornøyde og noen flere var likegyldige i 2007. En grunn kan være at vannkvaliteten faktisk har blitt noe bedre, men det kan også skyldes en tilvenning. Alna har rent i rør gjennom Hølaløkka og på andre strekninger og har derfor delvis vært gjemt – og kanskje glemt – av mange. Elva er den mest forurensete i Oslo, og et av hovedmålene med restaureringen av Alna er å forbedre elvas selvrensende kapasitet (Nordeide 2005). På Hølaløkka er det blant annet anlagt en kunstig våtmark som skal bidra til selvrensing. Vannkvaliteten på den åpnede elvestrekningen så ut til å være den viktigste årsaken til misnøye blant de spurte. Tidvis har det vært store oppblomstringer av gulgrønnalgen *Tribonema* i dammen og bekken, og dette var særlig omfattende like i forkant av spørreundersøkelsen som ble gjennomført i 2005. Mange av de spurte oppgav nettopp alger i vannet som årsak til at de var misfornøyde med vannkvaliteten. Grumsete vann var også en viktig årsak til misnøye, men det er en klar nedgang i dette synet mellom 2005 og 2007. Dette kan skyldes at det var mer erosjon og partikkeltransport i vannet rett etter at anlegget ble etablert. Alna renner gjennom et område med mye leire, og i perioder med høy vannføring vil det være mye partikler i elva. Slikt oppfattes trolig som "skittent vann" av mange, selv om det er en del av en naturlig prosess. Samtidig var det flere som i 2007 opplevde at det var søppel i vannet og at vannet var i ferd med å gro igjen. Søppel medvirker også til folks negative inntrykk av vannkvaliteten i området.

Informantene var gjennomgående mer fornøyd med **vegetasjonen** i det rehabiliterte området enn med vannkvaliteten, med en generell positiv oppfatning både i 2005 og 2007. Det ser ut til at færre er misfornøyde og at flere stiller seg nøytrale til vegetasjonen i 2007 enn i 2005 – og dette er samme tendens som ble registrert for vannkvalitet. Det er imidlertid viktig å påpeke at hele skalaen – fra svært misfornøyd til svært fornøyd – ble benyttet begge årene. Meningene er med andre ord delte, og dette skyldes nok at folk har ulike preferanser og forventninger. Mens noen ønsker seg en velskjøttet park i nærområdet ønsker andre seg kanskje et område med mest mulig naturlig vegetasjon og intakt natur.

Misnøyen var for en stor del knyttet til vurderinger av at området var for vilt/ustelt, og det var en klart økende andel som oppga at mangel på stell/skjøtsel av vegetasjonen var en viktig grunn til misnøye (fra 8 % i 2005 til 32 % i 2007). Det ser ut til at man står overfor en motsetning mellom forventninger om en skjøttet park (kort tidsperspektiv) og bevaring av biologisk mangfold og forbedring av vannkvalitet i et lang tids perspektiv.

5.2.2 Vedlikehold og tilrettelegging

En stor andel av de spurte oppga at de var fornøyd med hvordan området var tilrettelagt både i 2005 (72 %) og 2007 (67 %), men samtidig var det mange ønsker om forbedringstiltak. Lista over forslag er lang. Den mest iøynefallende forskjellen mellom 2005 og 2007 var som nevnt den økende andelen som etterlyser vedlikehold /skjøtsel av anlegget. Det var også en økende andel som ønsket seg større vanngjennomstrømming, bedre skjerming mot tilgrensende arealer, bedre renhold og åpning av Leirfossen. Ønsket om mer skjøtsel og vedlikehold korresponderer trolig med at mange heller ønsker seg en park enn et naturområde. Et økende krav til skjøtsel av området kan naturligvis komme i konflikt med målet om å ta vare på biologisk mangfold og å la økologiske prosesser styre utviklingen i anlegget.

5.3 Tidsperspektiv og økologiske prosesser

Området er i naturlig utvikling. Fordi anlegget er såpass nytt kan man oppleve at området endrer seg for hver gang man besøker det. I 2005, da vannparken var nyetablert, var hovedinntrykket algesuppe og burotdominans. Allerede i 2007 var området mer etablert og frodig. Vegetasjonen på land hadde etablert seg i større grad, delvis gjennom naturlige prosesser, men også fordi utplantingene er i ferd med å vokse til. Algeoppblomstringen var ikke påfallende i 2007.

Økologiske prosesser, inkludert gjenvekst, går ofte raskt i starten, og det kan forventes store endringer også de kommende årene. Behovet for aktive skjøtselstiltak vil nok komme raskt, og er stedvis allerede tydelige. Eksempler er pileplantingene langs bekken og staudene i overløpet nede i dammen. Forholdet mellom pleid park og naturlig gjenvekst vil trolig bli ei stadig mer sentral problemstilling framover. Slik anlegget framstår i dag er det ganske uklart hva anlegget egentlig skal være, ettersom det på mange måter bryter med kjente areal- og landskapstyper. Planene er nok klarere og godt begrunnet, men den fysiske strukturen inneholder ikke alene nøkkelen til å forstå hva Hølaløkka er. Publikum står overfor et tolkningsproblem. Restaurering er nytt i Norge, og Hølaløkka-anlegget har ikke sitt motsvar i kjente kategorier i det norske språket. Er det park, natur eller noe helt annet? Vi har ingen metode for å observere det direkte, men det er nok mot en sånn bakgrunn av kultur og forventning at folk gjør sine vurderinger. Vurderes området som park blir den viltvoksende edelløvslogen med døde trær, som attpåtil har falt i vannet, til et landskapselement som ikke hører hjemme. Motsatt, kan enga og steinsettingen virke som unaturlige og alt for strigla elementer dersom området tolkes som natur. Skal man vurdere Hølaløkka som det det er, nemlig et restaurert eller rehabilitert område, må man først ha en idé om hva restaurering og rehabilitering innebærer. Man kan ikke forvente at sånn innsikt er veldig utbredt, ennå. Situasjonen peker mot kommunikasjon og informasjon.

Restaureringen av Alna og utviklingen av Hølaløkka har en relativt lang tidshorisont. Det har blant annet vært en strategi fra kommunens side at deler av vegetasjonen i Hølaløkka skulle etablere seg naturlig. Nødvendigvis må forbedring av vannkvalitet, blant annet gjennom å øke elvas selvrensende kapasitet, også ha et relativt langt tidsperspektiv. Spørreundersøkelsene som rapporteres her, ble gjennomført relativt kort tid etter at anleggsfasen var over. Det kan se ut som om publikum ikke deler kommunens tidsperspektiv. Ut i fra kommentarene som ble gitt i spørreundersøkelsen er det mye som tyder på at folk naturlig nok hadde gjort seg opp en mening – ut i fra konkret erfaring her og nå. Kommentarene folk gav om at ”kommunen ikke hadde fullført jobben” viser at det som er en restaureringsstrategi fra kommunens side lett kan oppfat-

tes om slurvete og uavsluttet arbeid. Bedre informasjon og formidling av mål og strategier i forkant ville neppe ført til at alle ble fornøyde, men det kunne kanskje redusert folks irritasjon over framvekst av ugress som blant annet burot etter åpningen.

5.4 Hvordan ta med erfaringene fra Hølaløkka i det videre arbeidet langs Alna?

Denne undersøkelsen har vist at meningene om både vannkvaliteten og vegetasjonen i Hølaløkka er mange og delte. De ulike meningene skyldes nok at folk har hatt både ulike forventninger til prosjektet og ulike preferanser. De spurte har hatt ulike kjennskap til prosjektet og målene med prosjektet. I tillegg har prosjektet et mangfold av mål (både rekreasjon, forbedret vannkvalitet og biologisk mangfold), og ulike personer kan vektlegge forholdet mellom disse på forskjellige måter.

Det er en økende forståelse for at sosiale og politiske aspekter må inkluderes i en tidlig fase for å lykkes med restaureringsprosjekter, og at dette er spesielt viktig i urbane områder (Eden & Tunstall, 2006; Findlay & Taylor, 2006; Teal & Peterson, 2005). Dette bygger på at det er en økende erkjennelse av at elver og grønne korridorer er viktige estetiske elementer i landskapet som er av stor betydning for befolkningen (Eden, 2000; Perrow & Davy, 2002; Palmer m.fl., 2005). Derfor må det legges vekt på publikums holdninger og forventninger når målene for urbane restaureringsprosjekter skal formuleres. Samtidig har folk i Groruddalen, som vi har vist, ulike forventninger og preferanser – slik at alle nødvendigvis ikke vil bli fornøyde.

De tiltakene som er gjort (se bilde 1, 2 og 4) kan kanskje se ut som starten på noe parkpreget. Dette kan kanskje virke inn på forventninger og forestillinger om hva området skal bli. Man har kanskje brukt noe motstridende visuelle virkemidler i utformingen av Hølaløkka; naturlig vegetasjon, parkaktige virkemiddel som betong/stein/brygger/ og rette linjer. Dette kan trolig føre til at publikum blir forvirret.

Trolig er det slik at hvis målene for prosjektet var bedre kjent i befolkningen, kunne en del misnøye vært unngått. Et eksempel er strategien som går ut på at deler av vegetasjonen skal etablere seg naturlig. Men dette er sånt som er vanskelig å formidle, ettersom det ikke uten videre er visuelt åpenbart når man besøker området. Og dermed oppfatter en del av de spurte at kommunen ikke hadde fullført jobben. Halvparten av informantene i 2007 oppga at de hadde mottatt informasjon om kommunens planer med Hølaløkka før anlegget ble etablert, og de fleste hadde fått denne informasjonen gjennom artikler og omtale i aviser, mens noen hadde fått informasjon fra kommunen i posten. I det videre arbeidet med Alna kan nok kommunene vurdere om informasjon og formidling fra prosjektet kan gjøres mer effektiv. En mulighet er informasjonstiltak på stedet. Fra andre studier vet vi at skilting med informasjon om synlige natur- og kulturelementer er sterkt etterspurt (Bjerke et al 2006b).

Det er mye som tyder på at folk er positive til Oslo kommunes satsing på restaurering av Alna. Av de spurte som kjente til planene om å gjenåpne Leirfossen rett ovenfor Hølaløkka uttrykte 80 % at de var positive til planene, og i overkant av 70 % uttrykte at de var positive til at Oslo kommune prioriterte typen tiltak som rehabilitering av Hølaløkka, i området der de bor.

Det at relativt mange er misfornøyd med vannkvaliteten er ikke overraskende, ettersom åpninga av Alna ved Hølaløkka har synliggjort den svært dårlige vannkvaliteten. Samtidig er ikke dette nødvendigvis negativt for prosjektet. Gjennom å åpne elva er problemene langs Alnaelva synliggjort, og behovet for å gjøre noe med vannkvaliteten framstår som åpenbar. Dette kan øke befolkningens aksept for planene om å gjennomføre ytterligere tiltak for å forbedre vannkvaliteten i Alna.

6 Referanser

- Bendiksen, E. (2003). Gjenåpning av Alna over Høllaløkka. Vegetasjon. – NINA Notat, 15 s.
- Bendiksen, E. & Bakkestuen, V. (2000). Flora og vegetasjon langs Alna og Tokerudbekken. Vurdering av verneverdi og skjøtsel. – Oslo kommune, Friluftsetaten Rapp. 1-2000, 203 s. + kartbilag.
- Bjerke, T., Andersen, O., Berg, Krokann Berg, S., Haaland, T. & Krange, O. (2006). Leisure and out-door recreation – activities and attitudes among children i Groruddalen. *NINA Rapport*, 190, pp. 1-44.
- De Waal, L. C., Large, A. R. G. & Wade, P. M., (Red.) (1998). *Rehabilitation of rivers. Principles and implementation*, pp 1-331 (Chichester: John Wiley & Sons).
- Eden, S. & Tunstall, S. (2006). Ecological versus social restoration? How urban river restoration challenges but also fails to challenge the science-policy nexus in the United Kingdom. *Environment and Planning*, 24, pp. 661-680.
- Eden, S. , Tunstall, S. M. & Tapsell, S. M. (2000). Translating nature: river restoration as nature culture. *Environment and Planning D. Society and Space*, 18, pp. 257-273.
- Eie, J. A., Brittain, J. E. & Eie, J. A. (1997). Biotope adjustment measures in Norwegian watercourses, pp. 1-77 (Oslo: Norges Vassdrags- og Energiverk: Kraft og miljø 21).
- Findlay, S. J. & Taylor, M. P. (2006). Why rehabilitate urban river systems? *Area*, 38, pp. 312-325.
- Melhus, T.A., Lier, Ø.E. & Sikkeland, T. (2005). Leirfossen og områdene rundt. Forprosjekt. Multiconsult Rapport 113077/2, 31 s.
- Muhar, S., Schmutz, S. & Jungwirth, M. (1995) River restoration concepts – goals and perspectives. *Hydrobiologia*, 303, pp. 183-194.
- Nordeide, T. (2005) ALNA - Restoring and Developing an Urban River in Oslo, I: Tourbier, J. T. & Schanze, J. (Red.) *Urban River Rehabilitation*. Proceedings. International Conference on Urban River Rehabilitation URRC 2005, pp. 156-161 (Dresden: Leibniz Institute of Ecological and Regional Development).
- Oslo kommune (1993). Revitalisering av kulturminner i Groruddalen. Forslag til kulturprogram for Groruddalen. – Plan- og bygningsetaten, Oslo. 81 s.
- Palmer, M. A., Bernhardt, E. S., Allan, J. D., Lake, P. S., Alexander, G. Brooks, Carr, J., Calyton, S., Dahm, C. N., Follstad Shah. J., Galat, D. L., Loss, S. G., Goodwin, P., Hart, D. D., Hassett, B., Jenkinson, R., Kondolf, G. M., Lave, R., Meyer, J. L., O'Donel, T. K., Pagano, L. & Sudduth, E. (2005). Standards for ecologically successful river restoration. *Journal of Applied Ecology*, 42, pp. 208-217.
- Pedersen, Å. (2000). Viltet langs Alna og Tokerudbekken. Kartlegging av viltområder. – Oslo kommune, Friluftsetaten Rapp. 2-2000, 61 s.
- Perrow, M. R. & Davy, A. J. (Red) (2002). *Handbook of ecological restoration*, Vol. 1 (Cambridge: Cambridge University Press).

Shields, F. D., Cooper, C. M., Knight, S. S., & Moore, M. T. (2003). Stream corridor restoration research: a long and winding road. *Ecological engineering*, 20, pp. 441-454.

Teal, J. M. & Peterson, S. (2005). Restoration benefits in a watershed context. *Journal of coastal research*, 40, pp. 132-140.

Tunstall, S. M., Penning-Rowsell, E. C., Tapsell, M. A. & Eden, S. E. (2000). River restoration: public attitudes and expectations. *Journal of the Chartered Institution of Water and Environmental Management*, 14, pp. 363-370.

NINA Rapport 361

ISSN:1504-3312

ISBN: 978-82-4261925-9

Norsk institutt for naturforskning

NINA hovedkontor

Postadresse: 7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, 7047 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefaks: 73 80 14 01

Organisasjonsnummer: NO 950 037 687 MVA

www.nina.no